

Poročilo o temeljnih pravicah 2016

Mnenja agencije FRA

Evropska unija (EU) in njene države članice so leta 2015 predstavile in izvedle številne pobude za zaščito in okrepitev temeljnih pravic. Poročilo agencije FRA o temeljnih pravicah 2016 povzema in analizira pomembne dogodke na področju temeljnih pravic, pri čemer poudarja napredek in obstoječe ovire. Ta publikacija predstavlja mnenja agencije FRA o glavnih dogodkih na zajetih tematskih področjih in povzema dokaze za ta mnenja. Pri tem zagotavlja jedrnat, vendar informativen pregled glavnih izzivov na področju temeljnih pravic, s katerimi se spopadajo EU in njene države članice.

Vsebina

 Migracije v EU v letu 2015	2
1 Listina EU o temeljnih pravicah in njena uporaba v državah članicah	5
2 Enakost in nediskriminacija	7
3 Rasizem, ksenofobija in s tem povezana nestrpnost	9
4 Vključevanje Romov	11
5 Informacijska družba, zasebnost in varstvo podatkov	13
6 Otrokove pravice	15
7 Dostop do pravnega varstva, vključno s pravicami žrtev kaznivih dejanj	17
8 Napredek pri izvajanju Konvencije o pravicah invalidov	19

Migracije v EU v letu 2015

Leta 2015 se je v države članice EU zateklo več kot milijon ljudi, zato se je EU znašla pred izzivom brez primere. Čeprav to pomeni samo približno 0,2 % celotnega prebivalstva, je bilo število migrantov bistveno večje kot v prejšnjih letih. Glede na to, da je bilo približno 60 milijonov ljudi po vsem svetu prisilno razseljenih zaradi preganjanja, konfliktov, splošnega nasilja ali kršitev človekovih pravic, je verjetno, da se bo tako obsežno preseljevanje nadaljevalo še nekaj časa. Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) preučuje učinkovitost ukrepov za obvladovanje teh razmer, ki so jih sprejele ali predlagale EU in njene države članice, pri čemer posebno pozornost namenja njihovi skladnosti s temeljnimi pravicami.

Mnenja agencije FRA

Leta 2015 je v Evropo, zlasti v Grčijo in Italijo, po morju prispelo več kot milijon beguncev in migrantov, medtem ko jih je leta 2014 prišlo približno 200 000. Čeprav so bili elementi reševanja v okviru upravljanja morskih meja okrepljeni, se je število smrtnih žrtev v Sredozemskem morju leta 2015 še povečalo. Glede na podatke Mednarodne organizacije za migracije (IOM) je pri prečkanju Sredozemskega morja umrlo 3 771 ljudi, ker plovila, ki so jih dobili od tihotapcev, niso bila sposobna za plovbo in so bila pogosto prenatrpana.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale EU in njene države članice za zagotovitev spoštovanja človekovega dostojanstva, pravice do življenja in pravice do osebne celovitosti, ki jih zagotavlja Listina EU o temeljnih pravicah, odpraviti nevarnosti za življenje, ki pretijo na pragu Evrope. Da bi naredile konec visokemu smrtnemu davku na morju, bi si lahko prizadevale za svetovni pristop, ki bi vključeval vse zadevne države in akterje, ter se oprle na sklepe Svetovnega humanitarnega vrha, ki je bil 23. in 24. maja 2016 v Istanbulu. Poleg tega bi lahko preučile predloge, ki jih je agencija FRA leta 2013 izdala v poročilu o južnih morskih mejah Evrope, v zvezi s spoštovanjem pravice do življenja v pomorstvu, in sicer z zagotovitvijo, da so patroljni čolni vseh sodelujočih držav ustrezno opremljeni z vodo, odevami in drugo opremo za prvo pomoč.

Osebam, ki potrebujejo zaščito, EU še naprej ponuja le omejene možnosti za zakonit vstop na svoje ozemlje. To pomeni, da bo pot takih oseb v Evropo nezakonita in zato po nepotrebnem tvegana, kar velja zlasti za ženske, otroke in ranljive osebe, ki bi jih bilo treba zaščititi. Obstajajo jasni dokazi, da tihotapci izkoriščajo te skupine in slabo ravnajo z njimi.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za odpravo tveganja nezakonitih migracij v EU razmisliti o zagotovitvi možnosti za preselitev, humanitarni sprejem ali druge programe za varnost, da bi olajšale zakonito vstopanje v EU osebam, ki potrebujejo mednarodno zaščito. Te osebe bi morale imeti možnost sodelovati v takih programih na mestih, ki so jim dostopna. Za spoštovanje pravice do družinskega življenja iz člena 7 Listine EU o temeljnih pravicah, pa tudi za preprečevanje tveganja nezakonitega vstopanja ljudem, ki se hočejo pridružiti svojim družinam, bi bilo treba odpraviti praktične in pravne ovire, ki preprečujejo ali bistveno zavirajo združevanje družine, ter se vzdržati uvajanja novih ovir.

Za boj proti tihotapljenju ljudi so potrebni učinkoviti ukrepi, vendar obstaja tveganje, da bodo kazensko preganjeni dobronamerni posamezniki, ki pomagajo migrantom. Če si državljani prizadevajo pomagati beguncem, da bi ti lahko prišli do zavetišča ali namembnega kraja, na primer tako, da jim kupijo karte za vlak ali jih peljejo s svojimi avtomobili, bi jih morali obravnavati kot del rešitve, in ne kot del težave. Ukrepi, zaradi katerih se kaznujejo sami begunci, bi lahko sprožili vprašanja v zvezi z določbo o nekaznovanju iz člena 31 Konvencije ZN o statusu beguncev.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi bilo treba za odpravo ugotovljenih izzivov oceniti in pregledati ustrezno zakonodajo EU, kot je bilo napovedano v akcijskem načrtu EU za boj proti tihotapljenju migrantov, ter odpraviti tveganje nenamerne kriminalizacije humanitarne pomoči ali kaznovanja zaradi zagotavljanja ustrezne podpore nezakonitim migrantom.

Zaradi povečanega migracijskega pritiska na EU so bili sprejeti novi ukrepi, vključno s postavitvijo ograj na kopenskih mejah, kratkimi zavrnitvami, pospešenimi postopki ali profiliranjem na podlagi narodnosti. V EU obstaja splošno razumevanje, da bi morali spoštovati prepoved vračanja, vendar razvoj zakonodaje na tem področju povzroča pravno negotovost, kot je bilo leta 2014 poudarjeno na konferenci FRA o temeljnih pravicah v Rimu. Vsaka oblika skupinske odstranitve ali prestrezanja plovil na morju bi lahko dejansko pomenila kolektivni izgon, če odstranitev ali prestrezanje ne temelji na individualni oceni in če učinkovita pravna sredstva zoper odločitev niso na voljo. Člen 19 Listine EU o temeljnih pravicah in člen 4 Protokola št. 4 k Evropski konvenciji o človekovih pravicah (EKČP) prepovedujeta take postopke, Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) pa je potrdilo, da ta prepoved velja tudi na odprtem morju.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale EU in njene države članice za zagotovitev popolnega spoštovanja pravice do azila, ki jo zagotavlja Listina EU o temeljnih pravicah, zagotoviti, da njihove politike upravljanja meja in migracij ne kršijo načela nevrtačanja in prepovedi kolektivnega izgona. Absolutni značaj prepovedi vračanja je treba spoštovati tako pri oblikovanju zakonodajnih ali političnih ukrepov kot pri njihovem izvajanju. Agencija FRA meni, da bi bilo treba za obravnavo novih razmer, kakršne nastajajo zaradi postavitve ograj, prestrezanja na morju ali okrepljenega sodelovanja s tretjimi državami na področju upravljanja meja, oblikovati natančnejša navodila o tem, kako zmanjšati tveganje kršitev načela nevrtačanja.

V številnih državah članicah se je leta 2015 večkrat poročalo, da begunci živijo v obupnih in vse slabših razmerah. V skladu s členom 18 direktive o pogojih za sprejem je treba prosilcem za azil v času, potrebnem za obravnavo njihove prošnje za mednarodno zaščito, zagotoviti ustrezen življenjski standard. Čeprav Direktiva uradno velja le od trenutka, ko posameznik vloži prošnjo za mednarodno zaščito, se v veliko njenih določbah upoštevajo mednarodni

standardi na področju človekovih pravic in begunskega prava, ki so za države članice EU dejansko zavezujoči od trenutka, ko begunec pride na ozemlje v pristojnosti države.

S členom 18(4) Direktive se od držav članic zahteva, naj „sprejmejo ustrezne ukrepe za preprečevanje napadov in nasilja na podlagi spola, vključno s spolnimi napadi in nadlegovanjem“ v objektih, ki se uporabljajo za nastanitev prosilcev za azil. Leta 2015 je bilo veliko dobro dokumentiranih poročil o ženskah, ki so se na tranzitnih območjih in v taboriščih počutile ogrožene. Kar zadeva otroke brez spremstva, se v Listini EU o temeljnih pravicah zahteva, naj se otrokom zagotovita varstvo in skrb, ki sta potrebna za njihovo dobrobit. Kljub temu je več tisoč otrok brez spremstva izginilo iz nastanitvenih objektov v državah članicah EU, drugi so bili pripri, nekateri pa ločeni od svojih družin med kaotičnim tranzitom ali prečkanjem meje. Take pomanjkljivosti so posledica velikega števila beguncev in raznolikosti sedanjih neustreznih sistemov za sprejem prosilcev za azil. Ni vedno jasno, katere ustanove v EU in državah članicah so soodgovorne za to – kar je pomanjkljivost, ki jo je Evropska komisija nameravala obravnavati na začetku leta 2016 v *sporočilu o stanju izvajanja prednostnih ukrepov v okviru evropske agende o migracijah*.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi lahko EU za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti razmislila o tveganjih in koristih dolgoročne zamenjave nacionalne obravnave prošelj za mednarodno zaščito z obravnavo, ki bi jo izvajal subjekt EU. S tem bi lahko sčasoma nastal sistem, ki bi temeljil na skupnih standardih. Najprej bi se lahko z učinkovito uporabo razpoložljivih finančnih sredstev EU raziskale skupne oblike obravnavanja med EU in njenimi državami članicami, da bi se spodbudili skupni postopki in standardi zaščite, ki temeljijo na Listini EU o temeljnih pravicah.

Celovita ocena temeljnih pravic na žariščih v Grčiji in Italiji, ki bi zajela vse faze od izkrcanja, prvega sprejema, preverjanja in selitve prosilcev za azil do vrnitve, bi prispevala k zmanjšanju vrzeli v zagotavljanju zaščite, ki prizadenejo zlasti najranljivejše osebe.

Dokazi kažejo, da nacionalni sistemi za zaščito otrok niso vedno vključeni v procese in postopke v zvezi z azilom in migracijami, ki vključujejo otroke. Več je treba storiti za premostitev posledičnih vrzeli v zagotavljanju zaščite in spodbujanje vseh ustreznih akterjev, naj stopijo skupaj in zaščitijo begunske otroke ter zlasti obravnavajo izginjanje otrok brez spremstva.

Statistični podatki kažejo, da je leta 2014 manj kot 40 % nezakonitih migrantov, ki jim je bilo odrejeno, naj zapustijo EU, to tudi dejansko storilo. Nekaterih oseb, ki niso pridobile pravice do prebivanja, ni mogoče odstraniti iz praktičnih ali drugih razlogov. Med ovirami sta lahko nesodelovanje države izvora (kot je zavrnitev izdaje identifikacijskih in potovalnih dokumentov) ali brezdržavljanstvo. Mednarodni in evropski okvir človekovih pravic zahtevata, naj se tem osebam zagotovi dostop do osnovnih storitev, vključno z zdravstvenim varstvom. Glede na raziskave agencije FRA je olajšanje dostopa do zdravstvenega varstva za nezakonite migrante dobra kratko- in srednjeročna naložba na področjih, kot je obvladovanje nalezljivih bolezni. Izogibati se je treba nezakonitemu in samovoljnemu pridržanju priseljencev, medtem ko so možnosti vračanja še vedno premalo izkoriščene. Spoštovanje temeljnih pravic ne pomeni ovire; prav nasprotno, lahko je pomemben temelj za oblikovanje politik vračanja.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za preprečevanje slabega ravnanja s prisilno odstranjenimi ljudmi preučiti možnost vzpostavitve učinkovitih mehanizmov spremljanja za vračanje nezakonitih migrantov. Ukrepi za zaščito temeljnih pravic v postopkih vračanja prispevajo k učinkovitosti in humanosti teh postopkov, saj dajejo prednost alternativam priporu, ki manj posegajo v zasebnost, in podpirajo bolj trajnostno prostovoljno vračanje namesto prisilnega. Z obravnavo vprašanja oseb, ki jih ni mogoče odstraniti, lahko temeljne pravice zagotovijo tudi, da postanejo postopki vračanja predvidljivejši. Kar zadeva nezakonite migrante, ki živijo v EU, je agencija FRA v preteklih poročilih države članice pozvala, naj v celoti spoštujejo pravice, do katerih so upravičeni migranti v skladu z mednarodnim in evropskim pravom o človekovih pravicah, pa naj gre za pravico do zdravstvenega varstva ali druge pravne pravice.

Veliko migrantov in beguncev, ki so prišli v EU, bo verjetno ostalo, številni kot upravičenci do mednarodne zaščite. Glede na razmere v njihovih državah izvora vrnitev v bližnji prihodnosti ni verjetna. Njihova vključitev v družbo in sodelovanje v njej prek mirnih in konstruktivnih odnosov v skupnostih sta velik izziv za družbe v EU. Uspešna vključitev novih migrantov in beguncev lahko podpre vključujočo rast in razvoj človeškega kapitala EU ter spodbuja humanitarne vrednote, za katere se EU zavzema po vsem svetu.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za olajšanje hitrega vključevanja migrantov in beguncev v družbe gostiteljice razmisliti o pregledu svojih strategij in ukrepov za vključevanje na podlagi skupnih osnovnih načel politike vključevanja priseljencev v EU. Zagotoviti bi morale učinkovite konkretne rešitve, zlasti na lokalni ravni, ter tako spodbujati enako obravnavanje in sobivanje ob upoštevanju temeljnih pravic.

1 Listina EU o temeljnih pravicah in njena uporaba v državah članicah

EU ima od konca leta 2009 svojo pravno zavezujočo listino o pravicah, tj. Listino Evropske unije o temeljnih pravicah, ki dopolnjuje nacionalne človekove pravice in Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (EKČP). Medtem ko so nacionalne človekove pravice in obveznosti iz EKČP za države članice EU vedno zavezujoče, jih Listina zavezuje le, kadar delujejo na področju uporabe prava EU. EU poudarja bistveno vlogo nacionalnih akterjev pri izvajanju Listine, hkrati pa opozarja tudi na potrebo po povečanju ozaveščenosti pravnikov in oblikovalcev politik, da bi se potencial Listine v celoti izkoristil. Zato agencija FRA preučuje uporabo Listine na nacionalni ravni.

Mnenja agencije FRA

Glede na sodno prakso Sodišča Evropske unije je Listina EU o temeljnih pravicah zavezujoča za države članice EU, kadar delujejo na področju uporabe prava EU. Nacionalna sodišča so se leta 2015 še naprej sklicevala na Listino, ne da bi utemeljeno obrazložila, zakaj velja v posebnih okoliščinah primera; ta težnja potrjuje ugotovitve agencije FRA iz prejšnjih let. Včasih so se sodišča sklicevala na Listino v primerih, ki ne spadajo na področje uporabe prava EU. V nekaj redkih primerih pa so sodišča podrobno preučila dodano vrednost Listine.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi lahko EU in njene države članice za povečanje in poenotenje uporabe Listine EU o temeljnih pravicah v državah članicah EU spodbujale večjo izmenjavo informacij o izkušnjah in pristopih med sodniki in sodišči v državah članicah, pa tudi preko nacionalnih meja, pri čemer bi kar najbolj izkoristile obstoječe možnosti financiranja, kot je financiranje v okviru programa za pravosodje. To bi prispevalo k doslednejši uporabi Listine.

V skladu s členom 51 (področje uporabe) Listine EU o temeljnih pravicah mora biti vsaka nacionalna zakonodaja, s katero se izvaja pravo EU, skladna z Listino. Vendar je vloga Listine v zakonodajnih postopkih na nacionalni ravni ostala omejena: Listina ni izrecen in redni element v postopkih, ki se uporabljajo za preverjanje zakonitosti ali ocenjevanje učinka prihodnje zakonodaje, medtem ko so nacionalni instrumenti na področju človekovih pravic v take postopke sistematično vključeni.

Mnenja agencije FRA

Po mnenju agencije FRA bi lahko nacionalna sodišča pri odločanju, vlade in/ali parlamenti pa pri ocenjevanju učinka in zakonitosti zakonodajnih osnutkov razmislili o doslednejšem „preverjanju na podlagi člena 51 (področje uporabe)“, da bi lahko v zgodnji fazi ocenili, ali sodni primer oziroma zakonodajno gradivo sproža vprašanja na podlagi Listine EU o temeljnih pravicah. S pravo standardiziranih priročnikov o praktičnem preverjanju možnosti uporabe Listine – ki so bili doslej pripravljeni v le nekaj državah članicah – bi se lahko pravnikom zagotovilo orodje za učinkovito oceno pomembnosti Listine v sodnem primeru ali zakonodajnem gradivu.

V skladu s členom 51 Listine EU o temeljnih pravicah morajo države članice EU obvezno spoštovati in upoštevati načela in pravice, določene v Listini, hkrati pa morajo dejavno „spodbujati“ njihovo uporabo. Ob upoštevanju navedenega bi bilo pričakovati več politik, ki spodbujajo Listino in njene pravice na nacionalni ravni. Ugotovitve agencije FRA za leto 2015 kažejo, da sta število in obseg teh politik in dejavnosti usposabljanja v zvezi z Listino omejena. Ker je manj kot polovica usposabljanj namenjena pravnikom, jih je treba bolje seznaniti z Listino.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za okrepitev spoštovanja temeljnih pravic, ki jih zagotavlja Listina EU o temeljnih pravicah, svoja prizadevanja dopolniti s proaktivnejšimi političnimi pobudami. To bi lahko vključevalo večji poudarek na vključevanju obveznosti iz Listine v zakonodajno gradivo, ki zadeva EU. Poleg tega bi lahko vključevalo oblikovanje namenskih politik za povečanje ozaveščenosti ciljnih skupin o pravicah iz Listine; to pa bi moralo vključevati ciljno usmerjene module za usposabljanje v ustreznih kurikulumih za nacionalne sodnike in druge delavce v pravni stroki. Kot je bilo poudarjeno leta 2014, je usposabljanje o Listini priporočljivo vključiti v širši okvir temeljnih pravic, ki vključuje EKČP in sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP).

2 Enakost in nediskriminacija

Razvoj na področju prava ter politični in drugi ukrepi, ki so jih leta 2015 sprejele institucije in države članice EU, dokazujejo zavezo EU za boj proti diskriminaciji ter spodbujanje enakega obravnavanja in socialnega vključevanja. Vendar predlagana direktiva o enakem obravnavanju do konca leta še vedno ni bila sprejeta. Zato je zaščita, ki jo omogoča zakonodaja EU, ostala neenotna glede na področje življenja in zaščitene lastnosti, kar ohranja hierarhijo razlogov za zaščito pred diskriminacijo.

Mnenja agencije FRA

Medtem ko ima EU korist od trdne pravne podlage za boj proti diskriminaciji, dejansko v njej še vedno velja hierarhija razlogov za zaščito pred diskriminacijo. Direktive o enakosti spolov in rasni enakosti ponujajo celovito zaščito pred diskriminacijo na podlagi spola, rase ali narodnosti v EU. Nasprotno pa je diskriminacija na podlagi vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti prepovedana samo na področju zaposlovanja, dela in poklicnega usposabljanja, kot določa direktiva o enakosti pri zaposlovanju. Leta 2015 se je začelo sedmo leto pogajanj o predlogu direktive Sveta o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na vero ali prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost, tj. direktive o enakem obravnavanju. Svet v pogajanjih do konca leta ni dosegel soglasja, potrebnega za sprejetje direktive.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi moral zakonodajalec EU za zagotovitev enakovrednejše zaščite pred diskriminacijo na vseh področjih življenja preučiti vse možnosti za zagotovitev, da se predlagana direktiva o enakem obravnavanju nemudoma sprejme. Sprejetje te direktive bi zagotovilo, da EU in njene države članice na enaki osnovi omogočajo celovito zaščito pred diskriminacijo na podlagi spola, rase, narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

Leta 2015 se je zgodila vrsta dogodkov, pomembnih za zaščito pred diskriminacijo na podlagi spola, vključno s spremembo spola, ter na podlagi vere ali prepričanja, invalidnosti, spolne usmerjenosti in spolne identitete. Vse te lastnosti, razen spolne identitete in spremembe spola, so zaščitene v skladu z direktivami o enakosti spolov in enakosti pri zaposlovanju. Čeprav spolna identiteta v pravu EU ni izrecno zaščitena lastnost, je diskriminacija na podlagi spremembe spola osebe prepovedana z Direktivo 2006/54/ES o uresničevanju

načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (preoblikovano). V dveh državah članicah so civilne skupnosti istospolnih parov postale skoraj povsem enakovredne zakonski zvezi, razen kar zadeva posvojitve, zakonska zveza istospolnih parov pa je bila legalizirana v eni državi članici. V drugih državah članicah so bile izvedene reforme na področju diskriminacije na podlagi spolne identitete. Nekatere države članice so sprejele ukrepe za odpravo razlik v plačilu med spoloma. Sodišču Evropske unije so bila v predhodno odločanje prvič predložena vprašanja v zvezi z diskriminacijo na podlagi vere in prepričanja. Nekatere države članice so uvedle kvoto za zaposlovanje invalidov.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale vse države članice EU za zagotovitev enakovrednejše zaščite pred diskriminacijo preučiti možnost razširitve zaščite pred diskriminacijo na različna področja družbenega življenja, na primer področja, ki jih zajema predlagana direktiva o enakem obravnavanju. S tem bi presegle minimalne standarde, ki jih določa veljavna zakonodaja EU na področju enakosti, kot so direktive o enakosti spolov, enakosti pri zaposlovanju in rasni enakosti.

Države članice EU so z nadaljnjim izvajanjem ukrepov, ki obravnavajo družbene posledice staranja prebivalstva, prispevale k učinkovitemu uresničevanju pravice ljudi do enakega obravnavanja v skladu s pravom EU. Priporočila Evropske komisije za posamezne države članice za evropski semester 2015 izražajo skrb institucij EU glede družbenih posledic staranja prebivalstva. Zadevna priporočila za posamezne države so obravnavala brezposelnost mladih, udeležbo starejših ljudi na trgu dela in ranljivost za diskriminacijo iz več razlogov, kar se nanaša na člen 23 o pravici starejših do socialnega varstva v skladu z Evropsko socialno listino (spremenjeno) ter več določb Listine EU o temeljnih pravicah, vključno s členom 15 o pravici do dela,

členom 21 o prepovedi diskriminacije, členom 29 o dostopu do služb za posredovanje zaposlitev, členom 31 o poštenih in pravičnih delovnih pogojih, členom 32 o varstvu mladih pri delu ter členom 34 o socialni varnosti in socialni pomoči.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale institucije EU za zagotovitev učinkovitega uresničevanja pravice do nediskriminacije, ki jo zagotavlja Listina EU o temeljnih pravicah, razmisliti o sklicevanju izrecno na temeljno pravico do nediskriminacije pri oblikovanju predlogov za strukturne reforme v priporočilih za posamezne države v okviru evropskega semestra, zlasti pri spodbujanju enakosti spolov, nediskriminacije in otrokovih pravic. Po njenem mnenju bi tak pristop okrepil sprejeta izhodišča in izboljšal ozaveščenost o temeljnih pravicah z vidika spodbujanja vključevanja v družbo.

3 Rasizem, ksenofobija in s tem povezana nestrpnost

Izrazi rasizma in ksenofobije, s tem povezana nestrpnost ter kazniva dejanja iz sovraštva kršijo temeljne pravice. Leta 2015 so se v več državah članicah EU pokazala ksenofobična čustva, ki so jih spodbudili predvsem množični prihod prosilcev za azil in priseljencev, teroristični napadi v Parizu in Københavnu ter preprečeni poskusi napadov v več državah članicah. Medtem ko so številni pozdravili prihod beguncev z izrazi solidarnosti, so se dogajali tudi javni protesti in nasilni napadi. Na splošno so države članice in institucije EU nadaljevale prizadevanja za boj proti kaznivim dejanjem iz sovraštva, rasizmu in etnični diskriminaciji, pozornost pa so namenile tudi preprečevanju takih pojavov, vključno z ozaveščanjem.

Mnenja agencije FRA

Kar zadeva manifestacije rasizma in ksenofobije, so leto 2015 zaznamovale posledice terorističnih napadov, pripisanih Islamski državi, ter množični prihod prosilcev za azil in migrantov iz muslimanskih držav. Razpoložljivi dokazi kažejo, da države članice, v katere je prispelo največ beguncev, najverjetneje čaka porast rasističnih in ksenofobičnih incidentov, ki bodo zahtevali pozornost organov kazenskega pregona, kazenskopravnih sistemov in oblikovalcev politik. To je pomembno zlasti za izvajanje člena 1 okvirnega sklepa EU o rasizmu in ksenofobiji v zvezi z ukrepi, ki jih države članice sprejmejo, da se namerno rasistično in ksenofobično ravnanje opredeli za kaznivo dejanje. Člen 4(a) Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije prav tako določa to obveznost, saj morajo v skladu z njim države pogodbenice Konvencije spodbujanje k rasni diskriminaciji in nasilna dejanja proti kateri koli rasi ali skupini ljudi razglasiti za kaznivo dejanje.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za obravnavo pojavnosti rasizma in ksenofobije zagotoviti, da so vsi primeri domnevnih kaznivih dejanj iz sovraštva ali sovražnega govora učinkovito preiskani, preganjani in obravnavani pred sodiščem v skladu z veljavnimi nacionalnimi predpisi, in če je primerno, v skladu z določbami okvirnega sklepa o rasizmu in ksenofobiji, evropskimi in mednarodnimi obveznostmi glede človekovih pravic ter ustrezno sodno prakso ESČP o sovražnem govoru.

Sistematično zbrani in razčlenjeni podatki o etnični diskriminaciji, kaznivih dejanjih iz sovraštva in sovražnem govoru lahko prispevajo k izboljšanju

izvajanja direktive o rasni enakosti ter okvirnega sklepa o rasizmu in ksenofobiji. Taki podatki omogočajo tudi razvoj ciljno usmerjenih političnih odzivov za boj proti etnični diskriminaciji in kaznivim dejanjem iz sovraštva. Sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice in nacionalnih sodišč iz leta 2015 nadalje kaže, da se lahko taki podatki uporabijo kot dokaz etnične diskriminacije in rasističnih vzgibov ter omogočajo kaznovanje storilcev. Države članice EU so na podlagi člena 6 Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije sprejele obveznost, da žrtvam zagotavljajo učinkovito zaščito in pravna sredstva. Kljub temu so med državami članicami EU še vedno trdovratne razlike med načini evidentiranja etnične diskriminacije in rasističnih kaznivih dejanj.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi si morale države članice EU pri zbiranju podatkov o etnični diskriminaciji in kaznivih dejanjih iz sovraštva prizadevati za primerljivost teh podatkov med državami, da bi lahko razvile učinkovite pravne in politične odzive, temelječe na dokazih. Agencija FRA bo še naprej sodelovala z državami članicami pri izboljševanju poročanja in evidentiranja etnične diskriminacije ali kaznivih dejanj iz sovraštva. Zbrani podatki bi morali vključevati različne pristranske razloge in druge značilnosti, kot so lokacije incidentov ter anonimizirane informacije o žrtvah in storilcih. Učinkovitost takih sistemov bi se lahko redno pregledovala in izboljševala, da bi se izboljšale možnosti žrtev za uporabo pravnih sredstev. Združeni statistični podatki, ki bi zajemali vse faze od preiskave do izreka kazni v kazenskopravnem sistemu, bi se lahko evidentirali in javno objavili.

Čeprav okvirni sklep o rasizmu in ksenofobiji ter direktiva o rasni enakosti veljata v vseh državah članicah EU, so bili pripadniki manjšin, migranti in begunci leta 2015 izpostavljeni rasizmu in etnični diskriminaciji, in sicer pri izobraževanju, zaposlovanju in dostopu do storitev, vključno z nastanitvijo. Pripadniki etničnih manjšin so bili leta 2015 izpostavljeni tudi diskriminacijskemu etničnemu profiliranju, čeprav je ta praksa v nasprotju z Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije ter nezakonita na podlagi Evropske konvencije o človekovih pravicah (člen 14) in splošnega načela nediskriminacije, kot ga razlaga sodna praksa ESČP. Člen 7 Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije države članice EU obvezuje tudi, naj zagotovijo učinkovito izobraževanje za boj proti predsodkom, ki povzročajo rasno diskriminacijo.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi lahko države članice EU za povečanje učinkovitosti prizadevanj za odpravo diskriminacije na primer preučile možnost ozaveščanja in zagotavljanja priložnosti za usposabljanje javnim uradnikom in strokovnjakom, zlasti uradnikom organov kazenskega pregona in osebju v kazenskopravnem sistemu, pa tudi učiteljem, zdravstvenim delavcem, osebju organa na področju stanovanjske politike, delodajalcem in agencijam za zaposlovanje. Take dejavnosti bi morale zagotoviti, da so dobro obveščeni o protidiskriminacijskih pravicah in zakonodaji.

Organi za enakost v več državah članicah EU so leta 2015 pripravili informacije in smernice za ozaveščanje o zakonodaji, pomembni za boj proti etnični diskriminaciji. Dokazi kažejo, da je javnost kljub pravni obveznosti razširjanja informacij v skladu s členom 10 direktive o rasni enakosti še vedno preslabo obveščena, da bi se zakonodaja o boju proti etnični diskriminaciji dovolj pogosto uveljavljala.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi lahko države članice EU za izboljšanje vztrajno nizkih ravni ozaveščenosti o organih za enakost in ustrezni zakonodaji okrepile dejavnosti ozaveščanja o zakonodaji EU in nacionalni zakonodaji na področju boja proti rasizmu in etnični diskriminaciji. Pri takih dejavnostih bi morali sodelovati upravni in drugi organi, kot so organi za enakost, nacionalne ustanove za človekove pravice, nevladne organizacije, sindikati, delodajalci in druge skupine strokovnjakov.

Dokazi iz leta 2015 kažejo, da pravna sredstva v praksi niso dovolj dostopna ter da so sankcije v primerih diskriminacije in kaznivih dejanj iz sovraštva pogosto premalo stroge, da bi bile učinkovite in odvračilne. Zato ne izpolnjujejo zahtev iz direktive o rasni enakosti ter okvirnega sklepa o rasizmu in ksenofobiji, ki temeljijo na členu 6 Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. Poleg tega so organi za enakost v le nekaj državah članicah pristojni za odrejanje sankcij in izdajanje priporočil v primerih etnične diskriminacije. Vprašanje, koliko pritožbeni postopki odpravljajo povzročeno škodo in odvrtačo storilce, je odvisno od zmoglosti organov za reševanje sporov, da odredijo učinkovite, sorazmerne in odvračilne sankcije.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za izboljšanje dostopa do pravnega varstva zagotoviti učinkovite, sorazmerne in odvračilne sankcije za kršitve nacionalnih predpisov, s katerimi se v nacionalni pravni red prenašata direktiva o rasni enakosti ter okvirni sklep o rasizmu in ksenofobiji. Države članice bi lahko preučile tudi možnost razširitve pooblastil organov za enakost, ki zdaj niso pristojni za parasodno odločanje, tako da bi izdajali zavezujoče odločitve. Poleg tega bi lahko organi za enakost spremljali izvrševanje sankcij, ki jih izrečejo sodišča in specializirana sodišča.

4 Vključevanje Romov

Diskriminacija in rasno sovraštvo do Romov še naprej vplivata na življenja številnih Romov, ki jih po ocenah v EU živi šest milijonov. Kršitve temeljnih pravic, ki ovirajo vključevanje Romov, so bile leta 2015 deležne velike pozornosti. Zato je več držav članic EU okrepilo izvajanje nacionalnih strategij vključevanja Romov s poudarkom na ukrepih na lokalni ravni in razvojem mehanizmov spremljanja. Države članice vse bolj priznavajo različne izzive, s katerimi se spopadajo romske ženske. Leta 2015 je bila pozornost namenjena tudi Romom iz srednje- in vzhodnoevropskih držav, ki prebivajo v zahodnih državah članicah EU, saj se je razpravljalo o praksah za izboljšanje vključevanja različnih skupin Romov na lokalni ravni, in sicer v zvezi s pravico do prostega gibanja in nadnacionalnim sodelovanjem pri ukrepih za vključevanje.

Mnenja agencije FRA

Glede na podatke za leto 2015 se narodnost šteje za najpogostejši razlog za diskriminacijo. Nediskriminacija je ena od pravic iz Listine EU o temeljnih pravicah ter iz več splošnih in posebnih evropskih in mednarodnih instrumentov o človekovih pravicah. Zlasti člen 2(1)(e) Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, ki jo je podpisalo vseh 28 držav članic EU, poudarja zavezo držav „da bodo z vsemi ustreznimi sredstvi in brez odlašanja“ podpirale „odpravo pregrad med rasami ter da bo[do] nastopal[e] proti vsemu, kar grozi povečati prepad med rasami“. Evropske institucije, vključno z Evropskim parlamentom, so leta 2015 opozorile na problematiko presečne diskriminacije in pozvale države članice EU, naj izvedejo nadaljnje ukrepe za boj proti rasnemu sovraštvu do Romov in presečni diskriminaciji ter obravnavajo posebni položaj romskih žensk in deklet.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za odpravo trdovratne diskriminacije Romov in rasnega sovraštva do njih uvesti posebne ukrepe za boj proti etnični diskriminaciji Romov v skladu z določbami direktive o rasni enakosti ter proti rasnemu sovraštvu do Romov v skladu z določbami okvirnega sklepa o rasizmu in ksenofobiji. Države članice bi lahko za obravnavo izzivov, s katerimi se spopadajo romske ženske in dekleta, v nacionalne strategije vključevanja Romov ali politične ukrepe za učinkovito odpravo presečne diskriminacije vključile posebne ukrepe za romske ženske in dekleta. V izvajanje nacionalnih strategij vključevanja Romov bi morale izrecno vključiti protidiskriminacijski pristop.

Življenjski pogoji Romov – državljanov EU, ki živijo v drugi državi članici – ter napredek pri njihovem vključevanju so leta 2015 še vedno pomenili izziv. Dokazi agencije FRA kažejo, da zadevne nacionalne strategije vključevanja Romov ali širši politični ukrepi niso izrecno usmerjeni v te skupine prebivalstva. Zato le malo lokalnih strategij ali akcijskih načrtov zadovoljuje posebne potrebe teh državljanov EU.

Mnenja agencije FRA

Kar zadeva obravnavo izzivov, s katerimi se spopadajo Romi – državljani EU, ki živijo v drugi državi članici –, agencija FRA meni, da bi bila nadaljnja podpora Odbora regij EU in Evropske komisije koristna za izmenjavo obetavnih praks med regijami in občinami v državah članicah stalnega prebivališča in državah članicah izvora.

Države članice izvora in namembne države članice bi lahko v okviru nacionalnih strategij vključevanja Romov ali političnih ukrepov preučile možnost razvoja posebnih ukrepov za vključevanje romskih državljanov EU, ki se preselijo v drugo državo članico in v njej prebivajo. Taki ukrepi bi morali vključevati sodelovanje in usklajevanje med lokalnimi upravami v državah članicah stalnega prebivališča in državah članicah izvora.

Sodelovanje je eno od ključnih načel pristopa k strategijam za zmanjševanje revščine na podlagi človekovih pravic, kot ga opisuje Urad visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice (OHCHR) in kot je določen v desetih splošnih osnovnih načelih za vključevanje Romov. Raziskava agencije FRA kaže, da so leta 2015 potekala prizadevanja za dejavno sodelovanje romskih in drugih lokalnih prebivalcev z lokalnimi in regionalnimi organi v skupnih dejavnostih na lokalni ravni. Vendar v državah članicah

ni sistematičnega pristopa k sodelovanju z Romi; strukture sodelovanja se močno razlikujejo, zlasti kar zadeva spremljanje nacionalnih strategij vključevanja Romov in uporabo sredstev EU.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morali javni organi zlasti na lokalni ravni sprejeti ukrepe za izboljšanje povezanosti in zaupanja v skupnostih s spodbujanjem sodelovanja lokalnih prebivalcev in civilne družbe prek sistematičnih prizadevanj za sodelovanje, da bi povečali dejavno sodelovanje in vključevanje Romov. Taki ukrepi lahko prispevajo k izboljšanju sodelovanja Romov v postopkih vključevanja na lokalni ravni, zlasti pri ugotavljanju njihovih potreb, oblikovanju odzivov in mobilizaciji sredstev.

Prakse v zvezi s spremljanjem lokalnih akcijskih načrtov ali lokalnih političnih ukrepov se razlikujejo v državah članicah EU in po vsej EU. V nekaterih državah članicah je odgovornost za spremljanje izvajanja teh lokalnih politik na centralni ravni, v drugih pa so za spremljanje odgovorni lokalni akterji,

ki se pogosto spopadajo s pomanjkanjem človeških zmogljivosti in finančnih virov. Razlikujeta se tudi obseg sodelovanja Romov in organizacij civilne družbe v postopkih spremljanja ter kakovost razvitih kazalnikov.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za obravnavo izzivov spremljanja izvajanja lokalnih akcijskih načrtov ali lokalnih političnih ukrepov izvesti priporočila o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah, ki so bila sprejeta na seji Sveta za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov 9. in 10. decembra 2013. Kakršna koli samoocena na podlagi neodvisnega spremljanja in ocenjevanja ob dejavnem sodelovanju organizacij civilne družbe in predstavnikov Romov bi morala dopolnjevati nacionalne strategije vključevanja Romov in politične ukrepe v zvezi s tem. Lokalnim deležnikom bi koristila praktično usmerjena usposabljanja o metodah spremljanja in kazalnikih za prikaz napredka v ciljnih skupnostih.

5 Informacijska družba, zasebnost in varstvo podatkov

Teroristični napadi na pisarne časnika Charlie Hebdo, na vlaku družbe Thalys ter na različnih lokacijah v Parizu novembra 2015 so okreplili pozive k boljši pripravljenosti varnostnih organov. To je vključevalo predloge za povečanje tehnoloških zmogljivosti obveščevalnih služb, ki so sprožili razprave o varovanju zasebnosti in osebnih podatkov ob hkratnem izpolnjevanju varnostnih zahtev. Države članice EU so ta izziv obravnavale v razpravah o zakonodajnih reformah, zlasti v zvezi s hrambo podatkov. Zakonodajalec EU je dosegel pomemben napredek v zvezi s svežnjem EU za varstvo podatkov, po drugi strani pa se je strinjal tudi s sprejetjem direktive o evropski evidenci podatkov o potnikih, ki bo imela jasne posledice za zasebnost in varstvo osebnih podatkov. Sodišče Evropske unije je medtem v prelomni odločbi o prenosu podatkov v tretje države potrdilo pomen varstva podatkov v EU.

Mnenja agencije FRA

Raziskava agencije FRA kaže, da v več državah članicah EU poteka reforma pravnega okvira za obveščevalne dejavnosti, ki temelji na zahtevi Evropskega parlamenta, naj se analizirajo temeljne pravice na tem področju. Povečanje pooblastil in tehnoloških zmogljivosti varnostnih in obveščevalnih služb pogosto sproži take reforme. Te pa lahko povečajo pooblastila služb, ki posegajo v pravice, zlasti temeljne pravice do zasebnosti in varstva osebnih podatkov, ki jih zagotavljajo člena 7 in 8 Listine EU o temeljnih pravicah, člen 8 Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP), člen 17 Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) ter člen 12 Splošne deklaracije o človekovih pravicah, ter pravico do dostopa do učinkovitega pravnega sredstva iz člena 47 Listine EU in člena 13 EKČP.

Sodišče Evropske unije in ESČP zahtevata bistvene pravne zaščitne ukrepe, če obveščevalne službe obdelujejo osebne podatke zaradi cilja v javnem interesu, kot je zaščita nacionalne varnosti. Ti zaščitni ukrepi vključujejo materialnopravna in postopkovna jamstva glede nujnosti in sorazmernosti ukrepa, neodvisni nadzor in zagotovitev učinkovitih mehanizmov pravnega varstva ter pravila o predložitvi dokazov o tem, ali je posameznik predmet nadzora.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU pri reformi pravnih okvirov o obveščevalnih dejavnostih zagotoviti, da so ukrepi za zaščito temeljnih pravic vključeni v nacionalno zakonodajo, s čimer bi se obravnavali ugotovljeni izzivi glede zasebnosti in varstva osebnih podatkov. Ti ukrepi za zaščito vključujejo ustrezna jamstva proti zlorabi, vključno z jasnimi in dostopnimi pravili, dokazano strogo nujnost in sorazmernost sredstev, namenjenih doseganju cilja, učinkovit nadzor, ki ga izvajajo neodvisni nadzorni organi, ter učinkovite mehanizme pravnega varstva.

Institucije in države članice EU se od januarja 2012 pogajajo o svežnju EU za varstvo podatkov. Politični dogovor, dosežen decembra 2015, bo izboljšal zaščitne ukrepe v zvezi s temeljno pravico do varstva osebnih podatkov, določeno v členu 8 Listine EU o temeljnih pravicah. Sveženj za varstvo podatkov naj bi začel veljati leta 2018. Organi za varstvo podatkov bodo imeli nato še pomembnejšo vlogo pri zaščiti pravice do varstva podatkov. Raziskava agencije FRA kaže, da morebitne žrtve kršitev varstva podatkov pogosto ne poznajo svojih pravic in pravnih sredstev.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice EU za povečanje učinkovitosti varstva zasebnosti in osebnih podatkov zagotoviti, da imajo neodvisni organi za varstvo podatkov dovolj finančnih, tehničnih in človeških virov, ki jim omogočajo izpolnjevanje ključne vloge pri varstvu osebnih podatkov ter ozaveščanju žrtev o njihovih pravicah in razpoložljivih pravnih sredstvih. To je še toliko pomembnejše, ker bodo novi predpisi EU o varstvu podatkov nadalje okrepili organe za varstvo podatkov.

Medtem ko je bil razvoj leta 2014 osredotočen na vprašanje, ali hraniti podatke, je leta 2015 v državah članicah EU prevladovalo mnenje, da je hramba podatkov najučinkovitejši ukrep za zagotavljanje nacionalne in javne varnosti ter boj proti hudim kaznivim dejanjem. Na podlagi najnovejše sodne prakse Sodišča so se na novo začele razprave o pomembnosti hrambe podatkov za organe kazenskega pregona.

Mnenja agencije FRA

Ne glede na razprave na ravni EU o primernosti hrambe podatkov agencija FRA meni, da morajo države članice EU v nacionalnih okvirih o hrambi podatkov ohranjati standarde temeljnih pravic, ki jih določa najnovejša sodna praksa Sodišča. Ti standardi bi morali vključevati stroga preverjanja sorazmernosti in primerne postopkovne zaščitne ukrepe, da se zagotovi bistvo pravic do zasebnosti in varstva osebnih podatkov.

Odbor Evropskega parlamenta za državljanske svoboščine, pravosodje in notranje zadeve je aprila 2013 zavrnil predlog direktive o evropski evidenci podatkov o potnikih ter se tako odzval na vprašanja o sorazmernosti, nujnosti, pomanjkanju zaščitnih ukrepov za varstvo podatkov in preglednosti za potnike. Zakonodajalec EU je leta 2015 v okviru boja proti terorizmu in hudim kaznivim dejanjem kljub temu dosegel dogovor o sprejetju direktive o evropski evidenci podatkov o potnikih. Kompromisno besedilo vključuje okrepljene zaščitne ukrepe, kot je agencija FRA tudi predlagala v mnenju o sistemu zbiranja podatkov za evropsko evidenco podatkov o potnikih iz leta 2011. Ti ukrepi vključujejo okrepljene zahteve glede predvidljivosti, dostopnosti in sorazmernosti ter uvedbo dodatnih zaščitnih ukrepov za varstvo podatkov. Ko bo direktiva začela veljati, jo bo treba v dveh letih prenesti v nacionalno zakonodajo.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi lahko države članice EU med pripravo na prenos prihodnje direktive o evropski evidenci podatkov o potnikih izkoristile priložnost za okrepitev zaščitnih ukrepov za varstvo podatkov ter tako zagotovile določitev najvišjih standardov temeljnih pravic. V skladu z najnovejšo sodno prakso Sodišča bi bilo treba okrepiti zlasti zaščitne ukrepe v zvezi z učinkovitimi pravnimi sredstvi in neodvisnim nadzorom.

6 Otrokove pravice

Prihod več tisoč otrok beguncev leta 2015 je prinesel veliko izzivov, vključno z zaščito otrok. Prizadevanja Evropske komisije za zagotovitev smernic o celovitih sistemih za zaščito otrok so prišla ob pravem času. Glede na to, da je revščina ali socialna izključenost leta 2014 ogrožala 27,8 % vseh otrok, uresničitev cilja EU glede revščine do leta 2020 ostaja težka naloga. Tudi uporaba interneta in družbenih medijev med otroki je imela pomembno mesto v programu politike, saj povezana tveganja in radikalizacija mladih vzbujajo posebno zaskrbljenost. Države članice so predstavile nadaljnje pobude za boj proti spletni zlorabi in izobraževanje na področju internetne pismenosti, prihodnji sveženj EU za varstvo podatkov pa bo spodbudil dodatne zaščitne ukrepe.

Mnenja agencije FRA

Pet let pred rokom, določenim v strategiji EU za zmanjšanje revščine do leta 2020, revščina otrok še vedno stagnira na približno enaki ravni kot leta 2010. Otroci so še vedno bolj izpostavljeni tveganju revščine kot odrasli. Člen 24 Listine EU o temeljnih pravicah zahteva, da imajo otroci „pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti“. Na evropski semester so letele kritike, ker trdovratni revščini otrok ni namenil dovolj pozornosti. Vendar napoved Evropske komisije iz leta 2015 glede razvoja evropskega stebra socialnih pravic vzbuja nekaj optimizma, saj navaja morebitni razvoj zakonodaje EU o različnih „socialnih pravicah“, vključno s pravico do dostopa do varstva otrok in nadomestil.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da morajo EU in njene države članice za odpravo revščine otrok okrepiti prizadevanje za boj proti revščini otrok in spodbujanje dobrobiti otrok. Preučile bi lahko možnost izvajanja takih prizadevanj na vseh političnih področjih za vse otroke, medtem ko bi lahko sprejele posebne ukrepe, namenjene otrokom v ranljivem položaju, kot so otroci pripadnikov etničnih manjšin, marginalizirani Romi, invalidni otroci, otroci v institucionalnem varstvu in otroci v enostarševskih družinah ali gospodinjstvih z nizko intenzivnostjo dela.

EU in njene države članice bi morale upoštevati, da ukrepi, sprejeti v okviru evropskega semestra, prispevajo k izboljšanju varstva in nege otrok, kot je potrebno za njihovo dobrobit in kot je v skladu s priporočilom Evropske komisije „Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti“.

Ti ukrepi bi lahko zlasti povečali učinkovitost, količino, znesek in obseg socialne podpore za otroke in starše, zlasti tiste, ki jim grozita revščina in socialna izključenost.

Raziskava iz leta 2015 kaže, da so internet in socialna medijska orodja v življenju otrok vse pomembnejši. Ta tako imenovana digitalna revolucija prinaša različne možnosti za opolnomočenje, kot so pobude za udeležbo otrok, pa tudi tveganja, kot so spolno nasilje, spletni sovražni govor, širjenje podob spolne zlorabe otrok in kibernetško ustrahovanje. V uredbi EU o varstvu podatkov, o kateri je bilo politično soglasje doseženo konec leta 2015, se zahteva, naj države članice EU in zasebni sektor za zaščito otrok izvajajo zaščitne ukrepe iz Uredbe.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi lahko EU v sodelovanju z državami članicami za obravnavo izzivov, povezanih z internetom, preučila možnost oblikovanja smernic o tem, kako najbolje izvajati ukrepe za zaščito otrok, kot je privolitev staršev iz uredbe o varstvu podatkov. Ti zaščitni ukrepi morajo biti v skladu z določbama o otrokovi pravici do varstva in pravici do svobodnega izražanja mnenja, ki sta določeni v Listini EU o temeljnih pravicah (člen 24(1)).

Leta 2015 so se nadaljevali postopki za ugotavljanje kršitev proti sedmim državam članicam EU v zvezi z direktivo o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji (Direktiva 2011/93/EU). Raziskava agencije FRA,

izdana leta 2015, kaže, da so bila nekatera postopkovna jamstva za otroke žrtve iz členov 23 in 24 direktive o žrtvah v nekaterih državah članicah že vzpostavljena, vendar se niso pogosto uporabljala. V zvezi z novo direktivo o postopkovnih zaščitnih ukrepih za otroke, ki so osumljeni ali obtoženi v kazenskem postopku, je bilo konec leta 2015 doseženo politično soglasje in bo verjetno sprejeta v začetku leta 2016.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi lahko EU za dopolnitev najnovejše zakonodaje EU v zvezi z otroki v sodelovanju z državami članicami preučila možnost razvoja smernic o tem, kako najbolje izvajati te nove obveznosti, pri čemer bi morala upoštevati Smernice Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje. Take smernice bi lahko obravnavale posebne zaščitne ukrepe za otroke v ranljivih položajih, kot so otroci na poti, otroci pripadnikov etničnih manjšin, vključno z Romi, in invalidni otroci. Države članice bi morale zagotoviti, da učinkovito izvajajo direktivo o žrtvah, zlasti člena 23 in 24, z dodelitvijo ustreznih sredstev za obravnavanje vidikov, kot so usposabljanje (člen 25) ter strokovne smernice in materialne potrebe (npr. razpoložljivost komunikacijske tehnologije, člen 23), v skladu s pravico otroka do varstva iz člena 24 Listine EU o temeljnih pravicah.

7 Dostop do pravnega varstva, vključno s pravicami žrtev kaznivih dejanj

Ker razvoj dogodkov v nekaterih državah članicah EU vzbuja zaskrbljenost, so Združeni narodi, Svet Evrope in EU nadaljevali prizadevanja za krepitev pravne države, vključno z neodvisnostjo pravosodja in stabilnostjo pravosodnih sistemov. Več držav članic je zaradi prenosa ustrezne sekundarne zakonodaje EU okrepilo pravice obtoženih in osumljenih oseb. Poleg tega se je leta 2015 iztekel rok, do katerega so morale države članice prenesti direktivo o pravicah žrtev, vendar je potrebnega več dela za dejansko spremembo za žrtve kaznivih dejanj. Države članice so medtem uvedle pomembne ukrepe za boj proti nasilju nad ženskami, Evropska komisija pa je sporočila svoje načrte za morebitni pristop EU h Konvenciji Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija).

Mnenja agencije FRA

Pravna država je del zaščite vseh temeljnih vrednot iz člena 2 PEU in osnovni pogoj zanjo ter tudi zahteva za spoštovanje temeljnih pravic, ki izhajajo iz Pogodb EU in obveznosti po mednarodnem pravu. ZN, Svet Evrope in EU so nadaljevali prizadevanja za krepitev pravne države, pri čemer so med drugim poudarili pomen neodvisnosti pravosodja in stabilnosti pravosodnih sistemov v EU. Kljub temu je razvoj dogodkov v nekaterih državah članicah EU leta 2015 vzbudil več pomislekov glede pravne države, podobnih tistim v preteklih letih.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da morajo vsi zadevni akterji na nacionalni ravni, vključno z vladami, parlamenti in sodstvom, povečati prizadevanja za spoštovanje in okrepitev pravne države, da bi odpravili pomisleke iz leta 2015 o nekaterih državah članicah EU v zvezi s pravno državo in splošneje preprečili prihodnje krize v zvezi s pravno državo. V zvezi s tem bi morali razmisliti o vestnem ukrepanju na podlagi mnenj evropskih in mednarodnih mehanizmov za spremljanje stanja na področju človekovih pravic. Redna izmenjava z EU in med samimi državami članicami na podlagi objektivnih primerjalnih meril (kot so kazalniki) in vsebinskih ocen bi lahko bila pomemben element za ublažitev ali preprečevanje morebitnih prihodnjih težav v zvezi s pravno državo.

Ugotovitve agencije FRA iz leta 2015 kažejo, da se je večina držav članic EU pri prenosu direktiv EU o pravicah do prevajanja in tolmačenja ter pravic do

obveščeni v kazenskem postopku odločila predlagati zakonodajne spremembe. To so storile, da bi se dodatno pojasnili nekateri mehanizmi, vzpostavljeni s prvotnimi izvedbenimi predpisi, odpravile opustitve ali težave, ki so se pojavile pri praktičnem izvajanju teh predpisov, ali da bi se znova opredelilo njihovo področje uporabe. Vendar dokazi še vedno kažejo nekatere vrzeli v zvezi s sprejemanjem političnih ukrepov.

Mnenja agencije FRA

Za zagotovitev, da se postopkovne pravice, kot sta pravici do prevajanja in obveščeni, uresničujejo v praksi in so učinkovite po vsej EU, bi morali Evropska komisija in drugi zadevni organi EU po mnenju agencije FRA tesno sodelovati z državami članicami, da bi zagotovili smernice o zakonodajnih in političnih ukrepih na tem področju, vključno z izmenjavo nacionalnih praks med državami članicami. Meni tudi, da bodo morale države članice EU ne le pregledati zakonodajni okvir o direktivah EU o pravicah do prevajanja in tolmačenja ter pravic do obveščeni v kazenskem postopku, ampak v prihodnjih letih tudi ukrepati za dopolnitev svojih zakonodajnih prizadevanj s konkretnimi političnimi ukrepi, kot je zagotovitev smernic in usposabljanj o navedenih direktivah za akterje v kazenskopravnem sistemu.

Nekatere države članice so do roka za prenos direktive o pravicah žrtev (2012/29/EU), ki se je iztekel novembra 2015, sprejele pomembne ukrepe za uresničitev minimalnih pravic in standardov iz Direktive. Vendar dokazi iz raziskave agencije FRA kažejo, da še vedno obstajajo velike vrzeli, na primer

v zvezi s praktično uporabo informacij, zagotavljenih žrtvam (člen 4), vzpostavitvijo in zagotavljanjem brezplačnih storitev za pomoč in podporo (člena 8 in 9) ter individualno oceno žrtev, ki jo opravi policija (člen 22). Večina držav članic EU še mora sprejeti ustrezne ukrepe za prenos direktive v nacionalno zakonodajo.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale države članice za zagotovitev, da lahko žrtve kaznivih dejanj uveljavljajo svoje pravice, brez odlašanja odpraviti preostale vrzeli v pravnem in institucionalnem okviru. V skladu z obveznostmi iz direktive o pravicah žrtev bi morale okrepiti zmogljivosti in financiranje celovitih storitev za pomoč žrtvam, do katerih lahko brezplačno dostopajo vse žrtve kaznivih dejanj.

Priznavanje nasilja nad ženskami kot zlorabe temeljnih pravic, ki temelji na načelu enakosti spolov, človekovem dostojanstvu in pravici do življenja, se je leta 2015 razširilo, saj so štiri države članice EU ratificirale Istanbulsko konvencijo, Evropska komisija pa je predstavila načrt za morebitni pristop EU h Konvenciji. Kljub temu še vedno obstaja potreba po dodatnih pravnih in političnih ukrepih za preprečevanje nasilja nad ženskami. Komisija in posamezne države članice so podatke iz raziskave agencije FRA na ravni EU o razširjenosti in naravi različnih oblik nasilja nad ženskami uporabile za utemeljitev okrepljenih pravnih in političnih odzivov na področju boja proti nasilju nad ženskami.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da Evropska unija za okrepitev pravnih in političnih odzivov na področju boja proti nasilju nad ženskami pristopi h Konvenciji Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija), kot je navedla v svojem načrtu. Države članice EU bi morale Konvencijo ratificirati in jo učinkovito izvajati.

8 Napredek pri izvajanju Konvencije o pravicah invalidov

Pet let po pristopu EU h Konvenciji o pravicah invalidov je Odbor za pravice invalidov, ki je organ Združenih narodov za sklepanje pogodb, leta 2015 prvič pregledal izpolnjevanje obveznosti EU na področju človekovih pravic. V sklepnih ugotovitvah je oblikoval načrt za dodatne ukrepe, ki jih mora izvesti EU, da bi izpolnila obveznosti iz Konvencije. Odbor za pravice invalidov spodbuja obsežne procese sprememb na nacionalni ravni, saj si države članice prizadevajo uskladiti zakonodajne okvire s standardi iz Konvencije. Ti procesi se bodo verjetno nadaljevali, saj se z okviri za spremljanje, vzpostavljenimi v skladu s členom 33(2) Konvencije o pravicah invalidov, nadaljuje pregledovanje združljivosti zakonodaje s Konvencijo.

Mnenja agencije FRA

Odbor za pravice invalidov, ki je organ ZN za sklepanje pogodb, je prvič pregledal izpolnjevanje mednarodnih obveznosti EU na področju človekovih pravic, zato so njegove sklepne ugotovitve o izvajanju Konvencije o pravicah invalidov v EU, ki so bile objavljene leta 2015, pomemben mejnik za zavezanost EU enakosti in spoštovanju človekovih pravic. Obsežna priporočila odbora zagotavljajo smernice za zakonodajno in politično ukrepanje na vseh področjih pristojnosti EU.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale institucije EU zadevne sklepne ugotovitve uporabiti kot priložnost, da dajo pozitiven zgled s hitro uresničljivo priporočil odbora, in s tem omogočiti popolno izvajanje Konvencije o pravicah invalidov. Evropska komisija mora pri zastopanju EU v zvezi s Konvencijo tesno sodelovati z drugimi institucijami, organi in agencijami EU ter državami članicami, da bi uskladila nadaljnje učinkovito in sistematično ukrepanje na podlagi sklepnih ugotovitev. Načini tega sodelovanja bi se lahko določili v strategiji za izvajanje Konvencije o pravicah invalidov, kot priporočila Odbor za pravice invalidov, in v posodobljeni evropski strategiji za invalide za obdobje 2010–2020.

Približuje se deseta obletnica začetka veljavnosti Konvencije o pravicah invalidov, ki bo leta 2016, in dokazi kažejo, da je bila pomembno gonilo pravnih in političnih reform na evropski in nacionalni ravni. Kljub temu pristop k invalidnosti, ki temelji na človekovih pravicah in se zahteva s Konvencijo, še ni v celoti izražen v oblikovanju zakonodaje ali politik na ravni EU ali nacionalni ravni.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale EU in njene države članice za obravnavo dejstva, da pristop k invalidnosti, ki temelji na človekovih pravicah, še ni v celoti podprt, preučiti možnost okrepitev prizadevanj za usklajevanje svojih pravnih okvirov z zahtevami Konvencije o pravicah invalidov. Kot priporočila Odbor za pravice invalidov, bi to lahko vključevalo celovit pregled njihove zakonodaje, da bi se zagotovila popolna usklajevanje z določbami Konvencije. Taki pregledi na ravni EU in nacionalni ravni bi lahko dali jasne cilje in časovne okvire za reforme ter določili odgovorne akterje.

Pregledi stanja v EU, na Hrvaškem, Češkem in v Nemčiji, ki jih je Odbor za pravice invalidov opravil leta 2015, kažejo, da postopki pregleda, ki so jih opravili organi za spremljanje, ponujajo dragoceno priložnost za prispevek organizacij civilne družbe, vključno z organizacijami za invalide. Ohranite te ravni sodelovanja in posvetovanja v celotnem postopku spremljanja izvajanja sklepnih ugotovitev je večji izziv zaradi obsežnosti priporočil odbora.

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale EU in države članice pri izvajanju sklepnih ugotovitev Odbora za pravice invalidov preučiti možnost za strukturirano in sistematično posvetovanje z invalidi ter njihovo sodelovanje, da bi ohranile dosedanje ravni sodelovanja pri pregledu izvajanja Konvencije o pravicah invalidov. To posvetovanje bi moralo biti v celoti dostopno, da bi se omogočilo sodelovanje vsem invalidom ne glede na vrsto invalidnosti.

Finska, Irska in Nizozemska so edine države, ki do konca leta 2015 niso ratificirale Konvencije o pravicah invalidov, čeprav so vse sprejele pomembne ukrepe za dokončanje potrebnih reform, ki bodo utrli pot do ratifikacije. Štiri države članice in EU, ki so do leta 2012 sicer ratificirale glavni del Konvencije, morajo ratificirati še Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov, s čimer bodo posameznikom omogočile, da pritožbe predložijo Odboru za pravice invalidov.

Mnenja agencije FRA

Za uresničitev popolne ratifikacije Konvencije bi morale države članice EU, ki še niso ratificirale Konvencije o pravicah invalidov, po mnenju agencije FRA razmisliti o sprejetju hitrih ukrepov za dokončanje zadnjih reform, ki zavirajo ratifikacijo Konvencije. EU in države članice, ki ratifikacije Konvencije še niso dopolnile s sprejetjem Izbirnega protokola, bi morale preučiti možnost hitrega dokončanja potrebnih pravnih ukrepov za ratifikacijo Izbirnega protokola.

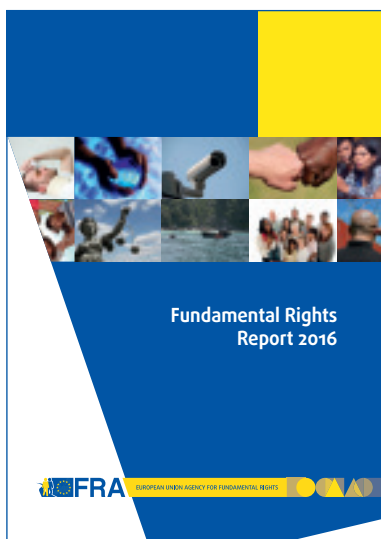
Glede na primerjalno analizo agencije FRA štiri od 25 držav članic EU, ki so ratificirale Konvencijo o pravicah invalidov, konec leta 2015 še niso ustanovile ali imenovalle organa za izvajanje in spremljanje

Konvencije, kot zahteva člen 33. Dokazi kažejo, da pomanjkanje finančnih in človeških virov ter neobstoje trdne pravne podlage za imenovanje organa ovira delo obstoječih organov, zlasti okvirov za spremljanje, vzpostavljenih v skladu s členom 33(2).

Mnenja agencije FRA

Agencija FRA meni, da bi morale EU in vse države članice za izboljšanje spremljanja obveznosti iz Konvencije o pravicah invalidov preučiti možnost za dodelitev zadostnih in stabilnih finančnih in človeških virov okvirom za spremljanje, vzpostavljenim v skladu s členom 33(2), da bi jim omogočile izvajanje nalog. Preučiti bi morale tudi možnost zagotovitve neodvisnosti okvirov za spremljanje z zagotovitvijo, da njihova sestava in delovanje upoštevata Pariška načela glede delovanja nacionalnih institucij za človekove pravice v skladu s členom 33(2). Njihovo neodvisnost bi podprla vzpostavitev uradne pravne podlage za okvire za spremljanje na ravni EU in nacionalni ravni, ki bi jasno določala vlogo in obseg teh okvirov. Države članice, ki še niso imenovalle organov iz člena 33, bi morale to storiti čim prej ter jim zagotoviti sredstva in pooblastila za učinkovito izvajanje in spremljanje njihovih obveznosti iz Konvencije o pravicah invalidov.

Evropska unija (EU) in njene države članice so leta 2015 predstavile in izvedle številne pobude za zaščito in okrepitev temeljnih pravic. *Poročilo agencije FRA o temeljnih pravicah 2016* povzema in analizira pomembne dogodke ter podaja mnenja FRA na področju temeljnih pravic v EU med januarjem in decembrom 2015. Poudarja napredek in obstoječe ovire, s čimer zagotavlja vpogled v glavna vprašanja, ki usmerjajo razprave o temeljnih pravicah po vsej EU.

V poglavju z osrednjo temo so letos podrobneje proučena vprašanja glede azila in migracij. V ostalih poglavjih so obravnavani Listina EU o temeljnih pravicah in njena uporaba v državah članicah; enakost in nediskriminacija; rasizem, ksenofobija in s tem povezana nestrpnost; vključevanje Romov; informacijska družba, zasebnost in varstvo podatkov; otrokove pravice; dostop do pravnega varstva, vključno s pravicami žrtev kaznivih dejanj, ter napredek pri izvajanju Konvencije o pravicah invalidov.

Dodatne informacije:

Celotno Poročilo agencije FRA o temeljnih pravicah 2016 (*Fundamental Rights Report 2016*) je na voljo na naslednjem spletnem mestu: <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/fundamental-rights-report-2016>

Glej tudi povezane publikacije agencije FRA:

- FRA (2016), *Poročilo o temeljnih pravicah 2016 – Mnenja agencije FRA*, Luxembourg, Urad za publikacije, <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/fundamental-rights-report-2016-fra-opinions> (na voljo v vseh 24 uradnih jezikih EU);
- FRA (2016), *Asylum and migration into the EU in 2015* (Azil in migracije v EU v letu 2015), Luxembourg, Urad za publikacije, <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/asylum-and-migration-european-union-2015> (na voljo v angleščini in francoščini).

Prejšnja letna poročila agencije FRA o izzivih in dosežkih na področju temeljnih pravic v posameznem letu v Evropski uniji so na voljo na naslednjem spletnem mestu: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/annual-reports> (na voljo v angleščini, francoščini in nemščini).

Urad za publikacije

FRA – AGENCIJA EVROPSKE UNIJE ZA TEMELJNE PRAVICE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Dunaj – Avstrija
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

© Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2016
Fotografije: © iStockphoto; Evropska komisija; OSCE (Milan Obradovic)

Print: ISBN 978-92-9491-305-0, doi:10.2811/759918
PDF: ISBN 978-92-9491-285-5, doi:10.2811/31292